

Motion till riksdagen

1988/89:Jo903

av Siw Persson (fp)

Handläggningen av vattenmål med hänsyn till naturvårdssynpunkter

”Att ödelägga natur genom att bygga kraftverk och dammar kan liknas vid att riva sidor ur en bok och bränna dem för värmens skull. Denna bok är skriven på ett språk vi i dag bara kan läsa enstaka ord och kortare meningar men där sammanhanget ännu är förborgat. Det är forskningens uppgift att försöka avkoda det som återstår av denna information, en uppgift som blivit allt svårare ju fler vattendrag som byggts ut” har en forskare sagt. Forskaren i fråga är specialiserad på ekologin hos strand- och vattenvegetation längs älvar. naturvärdesbedömning och biologiska effekter av vattenkraftsutbyggnad.

De ekologiska frågorna i samband med vattenmål sköts inte på ett tillfredsställande sätt. Dokumentation av ekologiska förhållanden och naturvärden, jämte bedömningar av ekologiska förändringar vid planerad vattenkraftsutbyggnad, görs bara i samband med vissa vattenkraftsobjekt. I många fall sker utbyggnaden utan att någon nämnvärd dokumentation görs av ekologiska förhållanden, vare sig före eller efter att beslut om utbyggnad tagits. Härmed förorsakas vetenskapen oersättliga förluster. Så har skett i exempelvis Gideälven (Fredrika), Ångermanälven (Vilhelmina-Åsele), Rickleån (Bygdsiljum-Robertsfors), nya minikraftverk i Norrbotten etc.

I de fall ekologiska undersökningar görs administreras dessa i allt högre grad av kraftindustrin själv och utförs av konsultbolag, ofta utan större kompetens i ämnet. Utredningen blir därför i de flesta fall av mycket låg standard och är ofta tendentiöst hållna. Ett aktuellt fall är Ammerån, där tänkbara ekologiska konsekvenser av utbyggnad utretts av ett till kraftindustrin knutet konsultbolag (Hydroconsult) utan eget ekologiskt kunnande. Beträffande Klippen i Umeälven, ett annat aktuellt projekt, finns inte heller någon närmare ekologisk information.

En annan anmärkningsvärd sak är att när ekologiska utredningar ska göras sätts dessa nästan undantagslöst under stor tidspress. Naturligtvis inverkar även detta menligt på resultaten. Kraftindustrin kan däremot ta god tid på sig med sina övriga undersökningar. Den förfogar dessutom över en budget som är enorm jämförd med de små medel (promille av den totala projekteringskostnaden) som ställs till förfogande för ekologiska arbeten.

Samtidigt kommer ekologiska undersökningar vanligen in i ett mycket sent skede, då stora belopp redan lagts ner på övrig projektering. I Råneälven bibehölls på så sätt länge en missuppfattning om att älven inte skulle förfoga över nämnvärda naturvärden. När en naturdokumentation sent omsider kom till stånd visade det sig att tidigare, på överflygningar baserade omdömen,

varit klart missvisande. Utbyggnaden avstyrktes och älven införlivades i Naturresurslagen.

Det kan väl ändå inte vara meningen, att vattenmål avgörs utan att ens grundläggande information om naturförhållanden och naturvärden längs berörda älvsträckor finns med som underlag för besluten. Detta är ju en förutsättning för att viktiga miljöintressen ska kunna beaktas. Nu borde detta vara vattendomstolarnas uppgift att tillse att sådan information tas fram. Men deras otidsenliga sammansättning, helt utan ekologiskt skolade handläggare, borgar knappast för att ekologiska intressen tas tillvara.

Även om det finns goda utredningar visar sig sällan vattendomstolen kompetent att begripa dessa. Så skedde i Edängemålet, där vattendomstolen i sitt yttrande närmast raljerade över de ekologiska värden som påvisats. Inte heller nämndes i domen att separata och kritiska yttranden över en konsultutredning lämnats in från fyra oberoende forskare. Det är skrämmande att en så förlegad miljösyn kan tillåtas genomsyra så viktiga frågor som älvarnas framtid.

Jag menar, att det måste till att ordentliga, dokumenterade undersökningar av ekologiska förhållanden och naturvärden, jämte av ekologiska effekter av utbyggnad, görs i samband med varje planerat vattenkraftsprojekt. Dessa ska inte endast beakta någon enskild faktor utan ge en så bred belysning som möjligt av olika miljöaspekter. Ett sådant förfarande är en förutsättning för att så välgrundade beslut som möjligt ska kunna fattas. Samtidigt kan delar av den ekologiska information som går förlorad i och med eventuell utbyggnad komma den vetenskapliga forskningen till godo.

Låt Naturvårdsverket handlägga utredningsverksamheten. Kraftindustrin ska åläggas bekosta utredningarna, eftersom det är de som söker utbyggnadstillstånd. Om projektet kan prövas, ty är det undantaget enligt naturresurslagen ska bolaget nekas prövning, får Naturvårdsverket uppgiften att bestämma, vilka ekologiska undersökningar som behövs, vilka som ska utföra dessa och hur mycket pengar som fordras. Det är också viktigt att den sökande inte har något inflytande över utredningarnas omfattning, utformning, val av utredare etc. Vikten av opartiska och professionella utredare kan knappast nog betonas.

En inventeringsverksamhet kan faktiskt sättas i gång så snart ett utbyggnadsintresse aktualiserats. Konsekvensbedömningar bör dock inte initieras förrän fullständig utbyggnadsplan föreligger, dvs i princip sedan ansökan lämnats in.

Man måste se över vattendomstolarnas kompetens med syfte att öka deras ekologiska kompetens. Det kan räcka med en person. Eventuellt kan någon person, exempelvis från länsstyrelsens naturvårdsenhet, automatiskt kopplas till domstolen. Detta förfarande är en sorts skyddsnet, då det kan vara en risk med att bara begära en "ekolog", punkt slut, i vattendomstolen. Vad händer om detta blir "fel" person? Risken är då lika stor som nu, att konsulter (ofta icke-ekologer) knutna till kraftindustrin ges uppdragen att bedöma naturvärden och ekologiska effekter av en utbyggnad.

Hemställan

Mot. 1988/89

Jo903

Med hänvisning till vad som anförts hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hur vattenmål bör handläggas med hänsyn till naturvårdssynpunkter.

Stockholm den 20 januari 1989

Siw Persson (fp)